

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Uitbreiding agrarisch bedrijf Mts. Cordes-Winter, gemeente Steenwijkerland

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport

8 januari 2010 / rapportnummer 2351-18

1. HOOFDPUNTEN VOOR HET MER

Mts. Cordes-Winter is voornemens haar pluimveebedrijf, met 149.000 vleeskuikens aan de Jan van Nassauweg 16 te Giethoorn, uit te breiden. In de nieuwe situatie zullen:

- de 3 bestaande stallen voorzien zijn van het Wesselmanventilatiesysteem;
- 3 nieuwe stallen worden gerealiseerd voor 124.525 kuikens;
- een installatie voor het bewerken en verwerken van mest inclusief een warmtekrachtkoppeling (wkk) worden opgericht.

Hiervoor wordt bij het bevoegd gezag, het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Steenwijkerland, een vergunning in het kader van de Wet milieubeheer (Wm) aangevraagd. Voor de besluitvorming over de aanvraag van deze vergunning wordt de procedure van milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen.

In dit richtlijnenadvies geeft de Commissie¹ aan welke informatie het MER moet bevatten. De Commissie beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport. Dat wil zeggen dat het MER voldoende basis biedt voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming, als in ieder geval de volgende informatie is opgenomen:

- de toekomstige emissie en depositie van verzurende en vermistende stoffen door het bedrijf in relatie tot de gevolgen daarvan op kwetsbare natuur, zoals de Natura 2000-gebieden “De Weerribben”, “De Wieden”, “Havelte Oost”, “Zwarte Meer”, “Rottige Meenthe en Brandemeer” en de EHS;
- de extra geur die in het gebied wordt geëmitteerd en de invloed van het bedrijf op de toekomstige geurhinder;
- de fijn stofemissie en de bijdrage ervan aan de fijn stofconcentratie in de directe omgeving van het initiatief.

Om deze hoofdpunten goed te kunnen beoordelen is van belang dat het MER bevat:

- een zelfstandig leesbare samenvatting, die duidelijk is voor burgers en geschikt is voor bestuurlijke besluitvorming;
- voldoende onderbouwend kaartmateriaal, voorzien van een duidelijke schaal en legenda. Op het kaartmateriaal moeten in ieder geval kwetsbare natuurgebieden en gevoelige objecten voor geur en fijn stof aangegeven zijn. Geef ook helder de afstanden van de gebieden en objecten tot het bedrijf aan;
- een heldere vergelijking van de gepresenteerde alternatieven volgens dezelfde methodiek en detailniveau.

¹ Voor de samenstelling van de werkgroep van de Commissie m.e.r., haar werkwijze en verdere projectgegevens, zie bijlage 1 bij dit advies. Projectgegevens en bijbehorende stukken, voor zover digitaal beschikbaar, zijn ook te vinden via www.commissiemer.nl onder *adviezen*.

2. ACHTERGRONDEN

2.1 Probleemstelling en doel

De aanleiding en motivatie voor het voornemen staan te summier beschreven in hoofdstuk 2 van de startnotitie. Zo ontbreekt de onderbouwing van het gewenste aantal dieren. Dit dient in het MER uitgebreider te worden beschreven.

2.2 Wettelijk kader en beleidskader

De startnotitie geeft al enige informatie over het wettelijk kader en het beleidskader. In de beschrijving van beleid en regelgeving ontbreken de volgende zaken. De Commissie adviseert die expliciet in het MER te behandelen:

- het verdrag van Malta;
- het Lozingenbesluit bodembescherming;
- het Besluit externe veiligheid inrichtingen (Bevi) en de Regeling externe veiligheid inrichtingen (Revi);
- de Meststoffenwet in verband met het Uitvoeringsbesluit betreffende de opslagcapaciteit van mest;
- de richtlijn Mestverwerkingsinstallaties (LAO1, februari 2001) en daarbij behorende handleiding (co)-vergisting van mest van april 2005;
- de Keur van het Waterschap Reest en Wieden;

In het MER moeten de consequenties en randvoorwaarden die voortkomen uit dit wettelijk kader en het beleidskader voor het voornemen worden uitgewerkt.

Hierbij dient in het bijzonder - ook gelet op het feit dat wet- en regelgeving sterk in beweging zijn - uitdrukkelijk rekening te worden gehouden met:

- de Wet ammoniak en veehouderij (Wav), wijzigingen hierin, de algemene maatregel van bestuur met betrekking tot ammoniakemissie huisvesting veehouderij² ('Besluit huisvesting') en de voorziene veranderingen in de bij de Wav behorende regeling. Indien gebruik gemaakt wordt van interne saldering dient ook ingegaan te worden op het wettelijk kader hiervoor (Besluit huisvesting);
- de actuele ontwikkelingen rond de beoordeling van ammoniakdepositie op Natura 2000-gebieden.³;
- de IPPC-omgevingstoets⁴. Ga ook in op de BREF⁵ voor intensieve veehouderijen en de overige documenten uit de Regeling aanwijzing BBT-documenten;
- de te verwachten ontwikkelingen rond fijn stof. Momenteel wordt er gewerkt aan een toetsingskader luchtkwaliteit en landbouw. Deze ontwikkeling dient, wanneer er een kans bestaat dat bovenstaande aspecten een

² Het besluit is op 28 december 2005 gepubliceerd in het Staatsblad 2005, nr. 675. Op 1 april 2008 is het Besluit huisvesting inclusief wijziging in werking getreden.

³ De Commissie wijst op de handreiking van het Ministerie van LNV "beoordeling activiteiten die stikstofdepositie veroorzaken op Natura 2000-gebieden", waarin handvatten worden geboden voor de beoordeling of bestaand gebruik, nieuwvestiging of uitbreiding in of in de omgeving van Natura 2000-gebieden kan worden toegestaan of niet.

⁴ Dit volgt uit de van toepassing zijnde IPPC-richtlijn. IPPC is de afkorting van Integrated Prevention Pollution and Control. Het van toepassing zijn van deze richtlijn betekent dat emissies naar bodem, water en lucht moeten worden voorkomen en, wanneer dit niet mogelijk is, zoveel mogelijk worden beperkt.

⁵ Deze BREF (Best available technology reference document) is een hulpmiddel om de best beschikbare techniek te bepalen.

rol gaan spelen in de besluitvorming, in het MER te worden meegenomen. Toets aan de luchtkwaliteitseisen zoals opgenomen in de Wet milieubeheer;

- de te verwachten ontwikkelingen rond de volksgezondheid in relatie tot intensieve veehouderij.

2.3 Te nemen besluiten

Het MER wordt opgesteld ten behoeve van de besluitvorming over de aangevraagde Wm-vergunning. De Commissie adviseert in het MER op te nemen welke besluiten nog meer nodig zijn voor de realisatie van het voornemen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een ontheffing op grond van de Flora- en faunawet, een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 of een bouwvergunning.

2.4 Plan-m.e.r. en besluit-m.e.r.

Zoals in de Startnotitie is aangegeven staat het huidige bestemmingsplan de uitbreiding van het bedrijf niet toe. De ontwikkelingskaart in het bestemmingsplan geeft de gemeente de mogelijkheid middels een wijzigingsprocedure (conform artikel 3.6, lid 1, onder a Wro) op deze locatie het bouwperceel te vergroten.

De vaststelling van een wijzigingsplan dat kaderstellend is voor m.e.r.(beoordelings)plichtige activiteiten is op grond van de Wet milieubeheer en het Besluit m.e.r. 1994 plan-m.e.r.-plichtig. Ook geldt er een plan-m.e.r.-plicht als voor een wijzigingsplan een passende beoordeling gemaakt moet worden.⁶ Het verlenen van een milieuvergunning voor de uitbreiding/realisatie is besluit-m.e.r.-plichtig. De Commissie adviseert het bevoegd gezag en de initiatiefnemer om in overleg te treden over de wijze waarop besluit-m.e.r. en plan-m.e.r. worden uitgevoerd. De Commissie adviseert één gecombineerd plan-/besluit-MER te maken.⁷

Als een gecombineerd plan-/besluit-MER gemaakt wordt, dient dit MER ter ondersteuning van zowel de besluitvorming over de milieuvergunning als over het wijzigingsplan. Voor de besluitvorming over de bestemmingsplanherziening is het noodzakelijk dat maximale mogelijkheden die geboden worden in het wijzigingsplan worden beschreven.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

3.1 Inleiding

In de startnotitie wordt in hoofdstuk 2 een beschrijving gegeven van het voornemen. Het voorkeursalternatief en de andere alternatieven moeten in het MER worden beschreven voor zover deze gevolgen hebben voor het milieu. Geef een situatieschets van het plangebied en een breder studiegebied, waarin bebouwing en (ecologisch) gevoelige gebieden opgenomen zijn.

⁶ Art. 7.2a Wet milieubeheer.

⁷ Deze mogelijkheid wordt geboden in art. 14.4b Wet milieubeheer.

3.2 Voornemen

Ga bij de beschrijving van het voornemen systematisch in op:

- het aantal te realiseren dierplaatsen in relatie tot het aantal te houden dieren;
- de uitvoering van de inrichting inclusief beschikbare oppervlaktes per dier en leefoppervlaktenormen, rekening houdend met de vigerende welzijns-wetgeving en het gekozen voersysteem;
- de stallen, inrichting en installaties door middel van een duidelijke tekening, voorzien van relevante maatvoeringen, details en legenda. In de plattegronden van de stallen moeten de geïmplementeerde codes uit de Regeling ammoniak en veehouderij (Rav) aangegeven worden, alsmede het BWL-⁸ of Groen Label-nummer. Geef daarbij aan uit welke regeling het Rav-nummer komt;
- hoe de dieren worden gevoerd en of er naast mengvoer ook andere voedercomponenten worden aangevoerd;
- verdere onderdelen van het voornemen, zoals een eventuele voerfabriek etc.;
- de plaatsing en hoogte van de emissiepunten en, ingeval van de toepassing van luchtwassers, ook de dimensionering van het luchtwassersysteem, in relatie tot de voorgenomen omvang van het bedrijf. Geef de milieuvoor- en -nadelen van het toe te passen systeem;
- de uittreedsnelheden van de ventilatielucht waarmee wordt gerekend in de verspreidingsmodellen voor de emissiepunten van de stallen. Geef tevens aan wat de uittreedsnelheden zijn bij maximale ventilatie, indien gebruik gemaakt wordt van centrale afzuiging. Geef dan bovendien aan hoe deze snelheden worden gerealiseerd op basis van een weerstandsberekening van het gehele ventilatiesysteem in samenhang met de capaciteit van de ventilator(en). Bepaal daarbij bij hoge luchtsnelheden van de uittredende ventilatielucht het daarmee samenhangende energieverbruik;
- de mestbe- en -verwerkingsinstallatie. Ga bij de beschrijving van de milieueffecten hiervan expliciet en kwantitatief in op de effecten van vrijkomende emissies en deposities, met name voor de luchtkwaliteit⁹. Ga in op de stoffen zoals genoemd in de Nederlandse emissierichtlijn lucht (NeR) en de luchtkwaliteitseisen uit de Wet milieubeheer;
- de wijze en capaciteit van de mestbe- en -verwerking, mede gelet op de drempelwaarde voor m.e.r.-beoordeling;
- de wijze van opslag en de opslagcapaciteit van de grondstoffen voor de mestvergisting;
- de hoeveelheden te verwerken mest en hun herkomst;
- de hoeveelheden toe te voegen stoffen (co-producten), hun herkomst en de eventueel noodzakelijke voorbewerking;
- de hoeveelheden restproducten van het verwerkte digestaat en hun bestemming;
- de capaciteit van de wkk;
- de biogasopslagcapaciteit;
- de veiligheidsmaatregelen, overdrukbeveiliging en noodvoorzieningen.

Geef een overzicht van de beoogde fasering en planning.

⁸ Meer informatie over de BWL-nummers staat in de toelichting van RAV van 25 september 2006, nr. BWL/2006310778 (stcrt. 24 oktober 2006).

⁹ Ga minimaal in op fijn stof, ammoniak, NOx en geur.

3.3 Referentiesituatie

Geef een beschrijving van de referentiesituatie. Neem daarbij de autonome ontwikkelingen mee tot 2020¹⁰ waarbij voldaan wordt aan de regelgeving (waaronder IPPC), maar zonder (een deel van) het voornemen uit te voeren (dus geen dieren toevoegen).

De Commissie adviseert de actuele milieusituatie voor de veehouderij, op basis van de feitelijke dieraantallen, als basis te gebruiken voor de beschrijving van de referentiesituatie. Het betreft hier de situatie waarbij 1 stal is voorzien van het Imago-systeem en 2 stallen zijn voorzien van het Wesselman-systeem.

3.4 Alternatieven

Per alternatief dient aangegeven te worden welke overwegingen aan de keuze ten grondslag liggen, zoals milieuoverwegingen, overwegingen omtrent bedrijfsvoering en technische realiseerbaarheid.

Geef aan of de alternatieven kunnen voldoen aan de eisen van vigerende wet- en regelgeving, zoals de IPPC-richtlijn. De belangrijkste eis uit de IPPC-richtlijn en de Wet milieubeheer is dat de best beschikbare technieken (BBT)¹¹ worden toegepast. Houd bij het bepalen van de BBT rekening met de informatiedocumenten over BBT, zoals opgenomen in de bijlage van de Regeling aanwijzing BBT-documenten (BREF). Het kan vereist zijn om verder te gaan dan BBT, wanneer bijvoorbeeld uit de omgevingstoets blijkt dat lokale kenmerken dit vereisen, of wanneer er een minimalisatieplicht bestaat. Beoordeel in het MER of dit aan de orde is. Werk, indien dat het geval is, in het MER uit hoe voldaan kan worden aan deze extra vereisten.

Hoewel geen verplicht onderdeel voor het MER, adviseert de Commissie inzicht te geven in de investerings- en exploitatiekosten van de verschillende alternatieven. Dit geeft meer inzicht in de haalbaarheid van de alternatieven.

Vorm

Geadviseerd wordt om in één visueel toegankelijk overzicht de beoordeling van de alternatieven op de meest onderscheidende effecten te verwerken. Dit betekent dat het MER helder en gestructureerd moet zijn zodat de milieu-informatie goed is terug te vinden. Daarmee wordt de onderlinge vergelijking vergemakkelijkt.

3.5 Meest milieuvriendelijk alternatief (mma)

Werk in het MER het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) uit. Het mma moet:

- uitgaan van de technisch gezien maximaal haalbare mogelijkheden en technieken ter bescherming en/of verbetering van het milieu;
- realistisch zijn en binnen de competentie van de initiatiefnemer liggen.

Bij de ontwikkeling van het mma adviseert de Commissie om primair aandacht te besteden aan maximale reductie van de uitstoot van verzurende en

¹⁰ Zo moet het bedrijf na 1 januari 2010 voldoen aan de ammoniakeisen uit het Besluit Huisvesting.

¹¹ Op basis van de Engelse term wordt ook wel gesproken van het BAT-vereiste ('best available techniques'). Dit begrip is opgenomen in Wm artikel 8.11 lid 3. Bij de bepaling van BBT voor inrichtingen, bij het verlenen van vergunningen, dient het bevoegd gezag gebruik te maken van het afwegingskader uit het Inrichtingen en vergunningenbesluit (Ivb), artikel 5a.1 (Stb. 2005, 527).

vermestende stoffen, geur en fijn stof, door de volgende maatregelen af te wegen:

- toepassing van een luchtwasser;
- een emissiearm huisvestingssysteem, in combinatie met een luchtwasser;
- directe afvoer van de mest;
- mestvergisting, warmteterugwinning etc.

Betrek in de uitwerking van het mma ook het aspect dierenwelzijn.

Omschrijf en onderbouw duidelijk zowel het mma, als de afwegingen die hebben geleid tot het mma. De keuze van het mma dient plaats te vinden aan de hand van de meest maatgevende milieuaspecten.

4. MILIEUASPECTEN

4.1 Algemene opmerkingen

Doel van de vergelijking van alternatieven op milieuaspecten is inzicht te geven in de essentiële punten waarop, dan wel de mate waarin, de positieve en negatieve effecten van de diverse alternatieven verschillen. Bij de vergelijking moeten de grens- en streefwaarden van het milieubeleid worden betrokken. Uit deze vergelijking kunnen eventueel nog extra te nemen maatregelen worden afgeleid.

Bij de beschrijving van milieugevolgen dienen de volgende algemene richtlijnen in acht te worden genomen:

- bepaal de ernst van de gevolgen voor het milieu in termen van aard, omvang, reikwijdte, mitigerende en compenserende maatregelen¹²;
- per milieugevolg moet worden beschreven of deze onomkeerbaar is;
- expliciet moet aandacht worden besteed aan cumulatie van effecten op met name kwetsbare natuur¹³;
- gevolgen kunnen zowel negatief als positief van aard zijn.

Geef van de verschillende alternatieven kwantitatief het effect aan op verzurende en vermestende stoffen, geur, fijn stof.

4.2 Natuur, vermessing en verzuring

Algemeen

Het MER moet duidelijk maken welke gevolgen de voorgenomen activiteit kan hebben op de natuur. Geef aan welke kenmerkende habitats en soorten aanwezig zijn in het studiegebied en wat de autonome ontwikkeling van de natuur in het gebied is. Ga daarna in op de ingreep-effect relatie tussen de voorgenomen activiteit en de in het plangebied aanwezige natuurwaarden. Geef daarvoor aan voor welke van deze dieren en planten aanzienlijke gevolgen te verwachten zijn, wat de aard van de gevolgen is en wat deze gevolgen voor de populaties betekenen. Beschrijf mitigerende maatregelen die de gevolgen kunnen beperken of voorkomen.

¹² Bij mitigeren kan gedacht worden aan het verminderen van landschappelijke effecten door het landschappelijk inpassen van een bedrijf, of het verminderen van geluidsemissie door inpandig laden en lossen. Een voorbeeld van compensatie is het aanvullen van verloren natuur met nieuw aan te leggen natuur.

¹³ Het gaat hierbij met name om de achtergronddepositie van verzurende en vermestende stoffen.

Gebiedsbescherming

Mogelijk belangrijke nadelige effecten op natuur worden in het geval van de intensieve veehouderij vooral veroorzaakt door de verzurende en vermestende depositie. Met name de Natuurbeschermingswet 1998, die de bescherming van Natura 2000-gebieden regelt, vormt het kader op dit gebied.

Verzuring en vermesting

In het MER moet duidelijk aangegeven worden waar voor verzuring en vermesting gevoelige gebieden¹⁴ liggen en wat de afstand tot het bedrijf is. Geef aan of sprake kan zijn van nadelige gevolgen van het voornemen op voor verzuring en vermesting gevoelige gebieden. Geef aan of er sprake kan zijn van significante gevolgen voor de Natura 2000-gebieden “De Weerribben”, “De Wieden”, “Havelte Oost”, “Zwarte Meer” en “Rottige Meenthe en Brandemeer”. Beschrijf daartoe in het MER:

- de instandhoudingdoelstellingen, de staat van instandhouding en de kritische depositiewaarden voor de habitats in de Natura 2000-gebieden. Ga ook in op de beoogde natuurdoelen en kritische depositiewaarden van de voor vermesting en verzuring gevoelige natuurgebieden in de Ecologische Hoofdstructuur;¹⁵
- de achtergrondconcentraties van de belangrijkste verzurende en vermestende stoffen (NH₃, NO_x, SO₂) in de natuurgebieden. Gebruik voor de bepaling van de achtergronddepositie recente gegevens. Deze gegevens zijn op te vragen bij het Plan Bureau voor de Leefomgeving (PBL) en – indien beschikbaar – bij de provincie;
- de huidige emissies en/of toekomstige emissies van bovengenoemde stoffen door het bedrijf bij de verschillende alternatieven inclusief de emissies van de mestbe- en –verwerkingsinstallatie en de wkk;
- welke emissie¹⁶- en depositiebeperkende maatregelen genomen kunnen worden;
- de door het bedrijf veroorzaakte (toename van de) depositie op de natuurgebieden bij uitvoering van de alternatieven. Geef daarbij aan welk rekenmodel is gebruikt en wat de (on)nauwkeurigheid is van de berekeningen;
- de gevolgen van de vermestende en verzurende deposities op de natuur. Geef daarbij aan of er een (verdere) overschrijding is van de kritische depositiewaarden. Geef aan of, in cumulatie met andere activiteiten, aantasting van natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied kan optreden.

Voor de vergelijkbaarheid van achtergronddepositie, kritische depositie en bijdrage van het voornemen, adviseert de Commissie waar mogelijk gebruik te maken van de eenheid N_{totaal}.¹⁷ Beschrijf, naast de deposities van verzurende en vermestende stoffen, andere mogelijke invloeden van het voornemen op

¹⁴ Hieronder verstaan we de kwetsbare gebieden uit de Wav, als ook de voor verzuring gevoelige gebieden die niet onder de Wav vallen. Het gaat hier niet om elk groenelement, maar om gebieden met een belangrijke natuurwaarde.

¹⁵ De kritische depositiewaarden zijn opgenomen in D. Bal, H.M. Beije, H.F. van Dobben en A. van Hinsberg (2007): Overzicht van kritische stikstofdeposities voor natuurdoeltypen. Directie Kennis, Ministerie van LNV. De kritische depositiewaarden voor Natura 2000 habitattypen zijn opgenomen in H.F. van Dobben en A. van Hinsberg, (2008). Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en Natura 2000-gebieden. Alterra-rapport 1654.

¹⁶ Zoals emissiearme huisvesting, toepassing van luchtwassers, emissiearme mestopslag.

¹⁷ Agro Stacks drukt uit in ammoniakdepositie, maar dit is vergelijkbaar met de N_{totaal}depositie, omdat stallen nagenoeg geen andere stikstofverbindingen uitstoten.

beschermde natuurgebieden, zoals Natura 2000-gebieden¹⁸ en de ecologische hoofdstructuur (EHS).¹⁹ Maak onderscheid tussen de verschillende gebieden en geef hiervan de status aan. Uit de wetgeving volgt dat een project alleen doorgang kan vinden als de zekerheid wordt verkregen dat de natuurlijke kenmerken niet worden aangetast, of de zogenaamde ADC-toets²⁰ met succes wordt doorlopen.²¹

Soortenbescherming²²

Beschrijf welke door de Flora- en faunawet beschermde soorten te verwachten zijn in het plangebied en geef aan tot welke categorie deze soorten behoren.²³ Ga in op de mogelijke gevolgen van het voornemen op de standplaats (planten) of het leefgebied (dieren) van deze soorten en bepaal in hoeverre verbodsbepalingen²⁴ mogelijk overtreden worden. Beschrijf mitigerende maatregelen die de aantasting kunnen beperken of voorkomen.

4.3 Geurhinder

Beschrijf in het MER:

- de geurbelasting op de gevoelige objecten in odour units. Doe dit volgens de in de Wet geurhinder en veehouderij (Wgv) aangegeven rekenmethode. Getoetst dient te worden op basis van artikel 3 Wgv. Indien de betreffende gemeente bij gemeentelijk verordening volgens artikel 6 Wgv andere waarden heeft vastgesteld, dan dienen deze waarden als toetsingskader;
- de momenten van maximale geurhinder die per etmaal kunnen optreden. Maak een inschatting van de maximale geurniveaus die zich kunnen voordoen;
- ga in op hoeveelheid en op de keuze van het soort voer, de mestbe- en -verwerking inclusief de wkk en de gevolgen hiervan voor de geurhinder.

Gezien de omvang van het initiatief en de omliggende woningen is het wenselijk om cumulatieve geurberekeningen uit te voeren. Dit past binnen de omgevingstoets op grond van de IPPC-richtlijn.

¹⁸ Op 24 november 2008 heeft het ministerie van LNV de Handreiking 'beoordeling activiteiten die stikstofdepositie veroorzaken op Natura 2000-gebieden' gepubliceerd. Hierin staan handvatten voor de beoordeling van vergunningaanvragen en de beoordeling van bestaand gebruik en voorgenomen activiteiten in het kader van het opstellen van Beheerplannen. Geef in het MER aan of en zo ja, hoe deze handreiking gebruikt is voor de beoordeling van de gevolgen.

¹⁹ Let op: naast Natura 2000 en de EHS gebieden zijn er andere beschermde gebieden, zoals beschermde natuurmonumenten (art. 10 Natuurbeschermingswet 1998), beschermde leefomgevingen (art. 19 Flora- en faunawet) en gebieden die vanwege internationale verdragen daartoe zijn aangewezen (art. 27 Natuurbeschermingswet 1998). Elk gebied kent zijn eigen beschermingsregime, zoals de spelregels voor de EHS (LNV) en de provinciale uitwerking van de EHS.

²⁰ Dit houdt op grond van art. 19g en 19h van de Natuurbeschermingswet 1998 respectievelijk in:

- A: zijn er Alternatieve oplossingen voor een project of handeling? inclusief locatiealternatieven.
- D: zijn er Dwingende redenen van groot openbaar belang waarom het project toch gerealiseerd moet worden?
- C: welke Compenserende maatregelen worden getroffen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft?

²¹ Art. 6, lid 3 en 4 Habitatrichtlijn, geïmplementeerd in art. 19g en 19h Natuurbeschermingswet 1998.

²² Op de website www.minlnv.nl/natuurwetgeving is uitgebreide informatie te vinden over de soortenbescherming, waaronder de systematiek van de Flora en faunawet en de vereisten voor het verkrijgen van ontheffingen voor verboden handelingen.

²³ Er wordt onderscheid gemaakt tussen de categorieën: tabel 1 (algemeen), 2 (overig) en 3 (Bijlage IV HR/ bijlage 1 AMvB) soorten en vogels.

²⁴ De verbodsbepalingen zijn opgenomen in art. 8 (planten) en 9 - 12 (dieren) van de Flora- en faunawet.

Betrek bij de vaststelling van de achtergrondbelasting van geurhinder²⁵ de reeds aanwezige, andere veehouderijbedrijven in de omgeving van het initiatief en die nieuwe veehouderij-initiatieven waarvan de omvang en de locatie (bij benadering) bekend is. De Commissie adviseert om bij de uitwerking van de cumulatieve geurhinder gebruik te maken van bijlagen 6 en 7 van de “Handreiking bij Wet geurhinder en veehouderij”.²⁶

4.4 Luchtkwaliteit

Vergelijking van alternatieven

Om de alternatieven onderling en met de referentiesituatie te kunnen vergelijken is het noodzakelijk om de effecten op de luchtconcentraties van in het bijzonder fijn stof (PM₁₀ en PM_{2,5})^{27, 28} te beschrijven, ook onder de grenswaarden.²⁹ Daarbij kan gebruik worden gemaakt van berekeningen die voldoen aan de Regeling Beoordeling Luchtkwaliteit 2007. Presenteer de resultaten van de berekeningen middels verschilcontourenkaarten³⁰ en geef per contour de hoeveelheid en ligging aan van woningen en andere gevoelige objecten en groepen.³¹

Laat zien welke alternatieven en mitigerende maatregelen mogelijk zijn om fijn stofemissies zoveel mogelijk te voorkomen, dan wel de luchtkwaliteit te verbeteren.

Toetsing aan wettelijke eisen

Momenteel maakt geen enkele intensieve veehouderij als ‘in betekenende mate’-project onderdeel uit van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL). Maak, indien het initiatief zich wel als ‘in betekenende mate’ kwalificeert³², aannemelijk dat met het voornemen wordt voldaan aan de luchtkwaliteitseisen opgenomen in de Wet milieubeheer, of geef aan hoe het betreffende voornemen aangemeld kan worden in het NSL.

²⁵ De rekenmethodiek, V-stacks gebied, adviseert te werken met een bereik van 2 km. rondom het initiatief. Houdt deze afstand aan voor het in kaart brengen van de achtergrondbelasting van geur (cumulatieve geurhinder).

²⁶ InfoMil, aanvulling van 1 mei 2007, op de Handreiking bij Wet geurhinder en veehouderij van de versie 1.0, 6 maart 2007.

²⁷ Vanwege de heersende problematiek t.a.v. fijn stof en het feit dat intensieve veehouderijen een belangrijke bron van fijn stof zijn, wordt fijn stof met name genoemd. Dat laat onverlet dat ook voor de andere stoffen uit de Wet milieubeheer moet worden aangetoond dat voldaan wordt aan de geldende normen (bijvoorbeeld NO₂).

²⁸ De gevolgen voor de PM_{2,5}-concentraties zijn momenteel het beste te bepalen op basis van de beschikbare PM₁₀- en NH₃-emissiegegevens. PM₁₀ en NH₃ emissies zijn daarbij af te leiden uit het aantal dieren en emissiefactoren, welke laatste afhankelijk zijn van o.a. het stalsysteem:

- Bij intensieve veehouderij kan de emissie van primair PM_{2,5} grofweg gelijk gesteld worden aan 20% van de PM₁₀ emissies. Daarvan kan vervolgens via een verspreidingsmodel de depositie berekend worden;
- Daarnaast moet de secundaire PM_{2,5} bepaald worden. Deze ontstaat doordat geëmitteerd NH₃ in de atmosfeer wordt omgezet in NH₄-deeltjes (NH₄NO₃ en (NH₄)₂SO₄). De omzetting van NH₃ naar NH₄-deeltjes bedraagt ca 5% per uur. De binnen een bepaald tijdsbestek omgevormde NH₄ op een bepaalde locatie is daarbij afhankelijk van de windsnelheid. De gemiddelde windsnelheid in Nederland bedraagt 3,6 m/s. De fractie van de NH₃-emissie die op verschillende afstanden van de bron droog of nat deponiert als NH₃ danwel NH₄ is weergegeven in Van Jaarsveld, J.A. (1995), Modelling the atmospheric behaviour of pollutants. UvU Proefschrift; RIVM rapport nr. 722501005, 1995.

De totale fijn stof depositie moet dus in het MER worden weergegeven als de depositie van PM₁₀ (te berekenen als vanouds), de primaire PM_{2,5}-depositie (te berekenen via de bovengenoemde 20%-stelregel) en de depositie van secundaire PM_{2,5} (te berekenen via het bovengenoemde RIVM-rapport).

²⁹ Ook onder de huidige luchtkwaliteitsgrenswaarden kunnen immers nog aanzienlijke gezondheidseffecten optreden.

³⁰ Gebruik hiervoor klassebreedtes van 1,0 µg/m³ of minder, indien klassebreedtes van 1,0 µg/m³ onvoldoende onderscheidend zijn.

³¹ Gebruik hiervoor de zogeheten Adres Codering Nederland (ACN)-bestanden. Denk bij gevoelige objecten aan kinderdagverblijven, scholen, verpleeg- en verzorgingshuizen en woningen. Gevoelige groepen zijn bijvoorbeeld kinderen, ouderen en mensen met long- of hartziekten.

³² Dit is het geval als de toename van de concentratie door het project meer dan 3% van de grenswaarde bedraagt.

Indien het initiatief zich als ‘niet in betekenende mate’ kwalificeert, dient aan- nemelijk te worden gemaakt dat de toename van de concentratie minder dan 3% van de grenswaarde bedraagt. Maak duidelijk dat voldaan kan worden aan de anticumulatiebepaling opgenomen in de AMvB ‘niet in betekenende mate bijdragen (luchtkwaliteitseisen)’.³³

Nederlandse emissie richtlijn (NeR)

Voor de energieproductie is een wkk aanwezig. Toon in het MER aan dat de emissie van de totale mestverwerking- en -bewerkingsinstallatie inclusief de wkk, voldoet aan de daarvoor gestelde emissie-eisen uit de NeR.

4.5 Overige aspecten

4.5.1 Geluid

Breng in het MER de geluidsbelasting door het voornemen in beeld, toets aan geldende wet- en regelgeving en geef aan in welke mate dit gevolgen voor de omgeving heeft. Ga daarbij minimaal in op:

- de geluidsemissies en -immissies voor de dag-, avond-, en nachtperiode, voor de representatieve bedrijfssituatie, inclusief regelmatig terugkerende geluidspieken, zoals het laden of lossen van pluimvee;
- de incidentele bedrijfssituaties. Geef aan hoe vaak deze zich voor kunnen doen;
- de geluidsemissie van de mestbewerking- en -verwerkingsinstallatie inclusief de geluidseffecten afkomstig van de wkk;
- de geluidsbelasting vanwege het (extra) vrachtverkeer dat gerelateerd is aan de inrichting. Geef daartoe een kwalitatieve beschrijving van de geluidsbelasting in de dag-, avond-, en nachtperiode, op het wegennet in de directe omgeving van de inrichting en de bijdrage van de inrichting hieraan. Ga ook in op afwijkende situaties, door bijvoorbeeld seizoensdrukte en piekmomenten. Voer deze beschrijving kwantitatief uit, wanneer een knelpunt kan ontstaan voor omliggende woningen.³⁴

4.5.2 Klimaat en Energie

Geef aan in hoeverre de uitstoot van broeikasgassen kan worden geminimaliseerd. Betrek hierbij naast onderstaande aspecten rond energieverbruik in ieder geval CO₂-zuinig bouwen, aanpassingen in voer ten behoeve van een reductie in methaanemissie en de wijze en duur van de mestopslag³⁵.

Geef in het MER de energiehuishouding voor het voorkeursalternatief en het mma in hoofdlijnen weer, bijvoorbeeld in de vorm van stroom- en gasverbruik per dier. Beschrijf de ambitie op het gebied van energiebesparing en beschrijf

³³ Zie artikel 5 van deze AMvB. Dit is het geval als projecten gebruik (zullen) maken van dezelfde ontsluitingsstructuur en aan elkaar (zullen) grenzen, dan wel in elkaars directe nabijheid (zullen) zijn gelegen tot een afstand van ten hoogste 1000 meter vanaf de grens van de desbetreffende locatie of inrichting. Dit speelt niet als de toename van de concentraties ter plaatse niet meer bedraagt dan 0,1 µg/m³.

³⁴ Dit is aan de orde wanneer woningen zich vlakbij de in- of uitrit van het bedrijf bevinden. Hier zal de geluidsbelasting zwaarder zijn door optrekkend of afremmend verkeer. Gebruik bij de beoordeling of een knelpunt aan de orde is de circulaire van 29 februari 1995 "Geluidhinder veroorzaakt door het wegverkeer van en naar de inrichting".

³⁵ Mestopslag kan veel uitstoot van CO₂ en CH₄ veroorzaken. Bovendien is het afhankelijk van het type vulsysteem van de co-vergister mogelijk dat er methaan ontsnapt (zie "Handreiking co-vergisting").

indien aan de orde de te nemen energiebesparende maatregelen. Geef daarbij aan welke energiebesparing wordt verwacht.

Geef aan welke energiebesparing wordt verwacht door de installatie voor mestbewerking- en verwerking en waarvoor deze vrijkomende energie benut wordt (energiebalans).

4.5.3 Veiligheid en gezondheid

Geef zo goed mogelijk de kans weer op, en de aard van, calamiteiten en storingen die tot milieu- of dierenwelzijnsproblemen kunnen leiden. Beschrijf ook de te nemen maatregelen om de gevolgen zoveel mogelijk te beperken.

Geef tenslotte een beschrijving van de risico's gerelateerd aan de opslag voor de mestbe- en -verwerking.

Beschrijf in het MER de risico's met betrekking tot zoönosen³⁶, zoals o.a. MRSA, en de mogelijke maatregelen die getroffen kunnen worden om de risico's voor de omgeving zoveel mogelijk te beperken³⁷.

Onlangs is een consortium³⁸ in opdracht van het Ministerie van VWS gestart met een onderzoek naar de relatie tussen intensieve veehouderij en gezondheidsproblemen. De Commissie adviseert om ontwikkelingen hieromtrent goed in de gaten te houden.

4.5.4 Veewetziekten

Geef aan welke situatie er ontstaat wanneer, bijvoorbeeld ten gevolge van veewetziekten, een vervoers- of exportverbod wordt ingesteld en welke maatregelen worden genomen om binnen het bedrijf dieropvang te realiseren. Geef hierbij aan welke milieueffecten dergelijke maatregelen met zich meebrengen, ook in relatie tot de eventuele noodzaak om mest langer op te slaan.

4.5.5 Water

Breng de effecten van het voornemen op het watersysteem via bijvoorbeeld een watertoets in beeld. Besteed daarbij aandacht aan:

- de waterbalans van de bedrijfsmatige processen (bedrijfswatersysteem);
- de waterhuishouding van het hele plangebied (hemelwatersysteem);
- de maatregelen om te waarborgen dat de waterstromen die in het milieu/water terecht komen schoon blijven;
- de locaties en het ruimtebeslag van de infiltratievoorzieningen en de buffers³⁹;
- de onttrekking van grondwater tijdens de bouw van de stallen. Breng de mogelijke consequenties met betrekking tot de waterhuishouding in beeld.

³⁶ Een zoönose is een ziekte die kan worden overgedragen van dieren op mensen.

³⁷ Maak hierbij gebruik van het RIVM briefrapportnr. 215011002: Volksgezondheidsaspecten van veehouderijmegabedrijven in Nederland. Zoönosen en antibioticumresistentie.

³⁸ Hieraan nemen de volgende partijen deel: het IRAS (Institute for Risk Assessment Sciences) van de Universiteit Utrecht, het Instituut voor onderzoek van de gezondheidszorg (NIVEL), het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en het bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid van de GGD'en Brabant/Zeeland.

³⁹ Deze dienen om vertraagde lozing van hemelwater dat niet kan worden geïnfilteerd in de bodem te bewerkstelligen.

Geef in dit verband ook aan hoe en hoeveel water via een eigen bron wordt gewonnen en wat dit betekent voor de grondwaterstand. Geef aan hoe reinigings-, spoel- en regenwater worden opgeslagen en afgevoerd.

4.5.6 Landschap en Cultuurhistorie

In een agrarische omgeving kunnen archeologische resten, waardevolle cultuurhistorische elementen en karakteristieke landschappen voorkomen, zoals bijvoorbeeld oude boerderijen en karakteristieke houtwallen. Neem in het MER een beschrijving op van de archeologische verwachtingswaarden, cultuurhistorische waarden en landschapselementen, als basis voor de effectbeschrijving van alternatieven en varianten. Indien er mogelijk archeologische waarden aanwezig zijn, dient dit door middel van inventariserend veldonderzoek verder in beeld te worden gebracht. Beschrijf indien aanwezig hoe effecten op archeologische resten, waardevolle cultuurhistorische elementen en karakteristieke landschappen voorkomen of beperkt zullen worden.

Geef in het MER aan hoe de nieuwe inrichting optimaal landschappelijk kan worden ingepast. Geadviseerd wordt in het MER een visualisatie van het toekomstige bedrijf op te nemen.

5. VORM EN PRESENTATIE

Geadviseerd wordt om in één visueel toegankelijk overzicht de beoordeling van de alternatieven op de meest onderscheidende effecten te verwerken. Dit betekent dat het MER helder en gestructureerd moet zijn zodat de milieu-informatie goed is terug te vinden. Daarmee wordt de onderlinge vergelijking vergemakkelijkt. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven verschillen. Vergelijking moet op dezelfde wijze en met het zelfde detailniveau plaatsvinden. Bij de vergelijking moeten de grens- en streefwaarden van het milieubeleid worden betrokken.

Verder wordt aanbevolen om:

- het MER zo beknopt mogelijk te houden, onder andere door achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- recent kaartmateriaal te gebruiken, topografische namen goed leesbaar weer te geven en een duidelijke legenda toe te voegen. Op de kaarten moet de ligging en afstand tot kwetsbare natuurgebieden en objecten voor het verblijf van mensen (gevoelig voor geur, geluid etc.) goed worden aangegeven.

6. OVERIGE PUNTEN

Evaluatieprogramma

Het bevoegd gezag moet bij het besluit over de milieuvergunning aangeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden. Dit dient om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen.

Het verdient aanbeveling, dat in het MER reeds een aanzet tot een programma voor dit onderzoek gegeven wordt. Er bestaat een sterke koppeling tussen onzekerheden in de gebruikte voorspellingsmethoden, de geconstateerde leemten in kennis en het te verrichten evaluatieonderzoek.

Voor de onderdelen 'leemten in milieu-informatie' en 'samenvatting van het MER' heeft de Commissie geen aanbevelingen naast de wettelijke voorschriften.

BIJLAGE 1: Projectgegevens richtlijnenfase besluit-m.e.r.

Initiatiefnemer: Maatschap Cordes-Winter

Bevoegd gezag: College van burgemeester en wethouders van gemeente Steenwijkerland

Besluit: vergunning op grond van de Wet milieubeheer

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C14.0

Activiteit: uitbreiding agrarisch bedrijf

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in De Steenwijker Expres 10 november 2009
ter inzage legging startnotitie: 11 november 2009 tot en met 22 december 2009

adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 11 november 2009

richtlijnenadvies uitgebracht: 8 januari 2010

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

ing. G.J.H. Elbertsen (secretaris)

ing. H.J.M. Hendriks

ir. N.G. Ketting (voorzitter)

ing. M.J.P. van Lieshout

Werkwijze Commissie bij richtlijnenadvies:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie neemt hierbij de startnotitie als uitgangspunt.

Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina *Commissie m.e.r.*

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieumstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

BIJLAGE 2: Lijst van zienswijzen en adviezen

1. Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, Amersfoort

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport Uitbreiding agrarisch bedrijf Mts. Cordes-Winter, gemeente Steenwijkerland

Mts. Cordes-Winter is voornemens haar pluimveebedrijf aan de Jan van Nassauweg 16 te Giethoorn uit te breiden. In de nieuwe situatie zullen de bestaande stallen aangepast en 3 nieuwe stallen gerealiseerd worden. Hiervoor wordt bij het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Steenwijkerland een vergunning in het kader van de Wet milieubeheer aangevraagd. Voor de besluitvorming over de aanvraag van deze vergunning wordt de procedure van de milieueffectrapportage doorlopen.

ISBN: 978-90-421-2952-8

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht

T 030 - 234 76 66

F 030 - 233 12 95

E mer@eia.nl

w www.commissiemer.nl

